

ПЛЕНАРНАЕ ПАСЯДЖЭННЕ

ДАКЛАДЫ

*Міхась Мушынскі
(Мінск)*

МАКСІМ І ГАЎРЫЛА ГАРЭЦКІЯ ЯК ВЫДАТНЫЯ ПРАДСТАЎНІКІ СЛЫННАЙ ДЫНАСТЫІ Ў ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ І НАВУКІ

У 2008 годзе ў серыі «Бібліятэка Бацькаўшчыны» і падсерыі «Людзі Беларусі» выйшла кніга, прысвечаная жыццю і дзейнасці класіка нацыянальнага прыгожага пісьменства Максіма Гарэцкага (1893–1938) і выдатнага беларускага вучонага-геолага Гаўрылы Гарэцкага (1900–1988). Аўтарам гэтай надзвычай каштоўнай кнігі з’яўляецца годны прадаўжальнік справы свайго дзядзькі і бацькі акадэмік Радзім Гарэцкі (нар. 1928).

У невялікай прадмове да кнігі праф. Д. Бугаёў гаворыць пра глыбокую змястоўнасць згаданай працы, а таксама і пра маштаб дзейнасці непасрэдна аўтара кнігі як вучонага і як актыўнага шматгадовага прапагандыста спадчыны братаў Гарэцкіх. Пералік навуковых, грамадскіх, ганаровых пасадаў, якія займаў і па-ранейшаму займае Радзім Гаўрылавіч, прыемна ўражае і выклікае непадробнае захапленне і глыбокую павагу да яго асобы.

Размову пра вынесеную ў назву даклада тэму я хацеў бы пачаць з высвятлення вось якога пытання. А ці не прыйшла пара распавесці ў навуковым асяроддзі гаворку наконт стварэння «Гісторыі дынастыі слаўтых беларускіх дзеячаў культуры і навукі»? Рэальнай падставай для такой размовы якраз і з’яўляецца дзейнасць прадстаўнікоў роду Гарэцкіх з Малой Багацькаўкі, якія і сапраўды пакінулі значны след у гісторыі айчынай культуры і навукі. Прычым, гаворка ідзе не толькі пра згаданых ужо Максіма, Гаўрылу Іванавіча, Радзіма Гаўрылавіча, але і пра Еўфрасінню Міхайлаўну Гарэцкую (1864–1935), Леанілу Усцінаўну Чарняўскую-Гарэцкую (1893–1976), Галіну Максімаўну (1921–2006) і Леаніда Максімавіча Гарэцкіх (1922–1944), Усяслава Гаўрылавіча Гарэцкага (1924–1909). Між іншым, думка пра вялікую культураўтваральную ролю сям’і Гарэцкіх – не новая. Паводле ўспамінаў Радзіма Гаўрылавіча, у пачатку 80-х на Агульнай сесіі АН БССР сакратар ЦК КПБ А. Т. Кузьмін меў з ім такую гаворку: «Я чуў, што ёсць думка ства-

рыць музей Максіма Гарэцкага. Падтрымліваю гэта, але прапаную пабудаваць музей-сядзібу ў Малой Багацькаўцы і зрабіць там музей усіх Гарэцкіх, бо рэдкі выпадак, калі людзі адной сям’і змаглі ўнесці такі вялікі ўклад у навуку і культуру краіны. Пагаварыце з бацькам». Гаўрыла Іванавіч «з вялікай удзячнасцю прыняў прапанову А. Т. Кузьміна» (с. 337), але пагадзіцца з тым, музей будзе пабудаваны і ў яго гонар, натуральна, не мог.

Дарэчы сказаць, змешчаны ў кнізе «Радавод сям’і Гарэцкіх», у якім фігуруе 79 імянаў і прозвішчаў, – гэта фактычна і ёсць публічнае запрашэнне, прапанова навукоўцам распачаць працу над «Гісторыяй дынастыі славурых беларусаў», у тым ліку і дынастыі Гарэцкіх. Зусім відавочна, што вырашэнне такой маштабнай, складанай задачы запатрабуе ад даследчыкаў выключных творчых намаганняў. Шчыра кажучы, гэта задача хутчэй заўтрашняга дня. Але важна, каб яна, задача, была сфармулявана сёння, каб былі акрэслены, няхай і ў агульным плане, шляхі яе ажыццяўлення. А фактычнага матэрыялу для «Гісторыі дынастыі...» хопіць.

Папулярнасць серыі «ЖЗЛБ» – «Жыццё знакамітых людзей Беларусі» – яскравы доказ таго, што і «Гісторыі дынастыі...» абавязкова знойдуць свайго чытача. Але падрыхтоўчую работу, паўтараю, можна і трэба пачынаць ужо сёння. У гэтым плане выключна багаты матэрыял якраз і дае манаграфія Радзіма Гаўрылавіча. Тут шмат смелых наватарскіх рашэнняў. Фактычна мы бачым паспяховую спробу спалучыць у цэласным адзінстве дзе змястоўныя манаграфіі: расповед пра пакутлівы жыццёвы і творчы шлях Максіма дапоўнены раздзелам пра трагічны лёс меншага брата. Манаграфіі ўзбагачаюць, узаемападсвечваюць адна другую, што і дае нечаканы эфект. Гэта надзвычай удалая аўтарская знаходка. А падключаныя фрагменты багатай перапіскі Гаўрылы Іванавіча з Ларысай Восіпаўнай (1902–1994) крыху пазнейшых гадоў – яшчэ адна гісторыя стасункаў двух людзей, адораных вялікім пачуццём узаемнага кахання.

Інакш кажучы, у кнізе, ужо з раздзелаў пра дзяцінства братаў і іх школьныя гады, пра пачатак літаратурнай дзейнасці Максіма чытач знойдзе шмат цікавых звестак, якія істотна пашыраюць яго ранейшыя ўяўленні. Асабліва багата новых матэрыялаў у раздзелах пра Першую сусветную вайну і пра вандроўкі цяжка параненага Максіма – гэта адбылося 27 жніўня 1914 г. – па шпітальных. Літаральна некалькі слоў пра гэтыя вандроўкі. Спярша Максім трапляе ў шпіталь яўрэйскай абшчыны ў Вільні, дзе знаходзіўся больш за два месяцы. «Рана канчаткова не зажывала» (с. 26). Вымушаны паехаць у Маскву, там апынуўся ў шпіталі ў Ляфортава, дзе «трымалі як у турме» (тамсама). З вялікімі цяжкасцямі

дабраўся да Мсціслава, дзе хвораму далі накіраванне ў шпіталь Магілёва. Там праляжаў тры месяцы, нарэшце яму зрабілі аперацыю: «хірург без наркозу шчыпцамі выцягнуў з раны асколак» (с. 27–28). Пасля аперацыі – новае падарожжа – у Маскву, у шпіталь Маскоўскага біржавага і купецкага таварыства. Тут «камісія прызнала Максіма здравым і накіравала на фронт» (с. 28). А гэта ўжо новае блуканне па пакутах з новымі выпрабаваннямі на мужнасць.

Трэба адзначыць, што пры ўсіх цяжкасцях у Максіма не знікала жаданне пісаць. Праўда, доўгі час творчага натхнення не з’яўлялася... Тым не менш Максіму пашчасціла зведаць літаратурную «гжацкую восень», калі з-пад яго пяра з’явіліся творы, якія па праву ўвайшлі ў скарбонку беларускага прыгожага пісьменства: апавяданні «Маці», «Хадзяка», «Генерал», «Амерыканец», «Прысяга», «Асілак», «Дзве сястрычкі», урывак з рамана «Крыж» – «На гаі» (усе – 1916 г.).

У невялікім раздзеле «Жыццё ў Смаленску» (с. 33–38) таксама багата новых звестак, якія дапамагаюць скласці болей канкрэтнае ўяўленне пра братоў і пра тыя абставіны, у якіх яны аказаліся. Так, у лістападзе Максім прыехаў у Смаленск і медкамісія «вызначыла яго ў нестраявыя» (с. 33), і Гаўрыла – у студзені 1918 г. – прыязджае да Максіма, які дапамог яму ўладкавацца на працу ў эканамічны аддзел Смаленскага Саўдэпа. Ды раптам Гаўрыла захварэў на «плямісты тыфус». Старэйшы брат наведвае малодшага ў бальніцы «кожны дзень». Пісулькі, якія адсылаў Гаўрыла з палаты, «адзін час... былі мала зразумелыя» (тамсама), бо напісаны, «відаць, у непрытомнасці». Праз нейкі час і Максім «цяжка захварэў на іспанку» (с. 34), думаў, што сухоты. Як бачна, зашмат выпрабаванняў выпала на долю абодвух. Калі старэйшы крыху ачуняў, узяўся за складанне слоўніка.

Значнай падзеяй для братоў была сустрэча з Янкам Купалам, які ў той час жыў у Смаленску разам з маладой жонкай Уладзіславай Францаўнай. Иван Дамінікавіч – ён у ліпені 1918 г. перахварэў на дызентэрыю – часта запрашаў Максіма ў госці, разам з ім быў і Гаўрыла. Цікавы момант: Купала і Гарэцкі ў кастрычніку 1918 г. запісваюцца слухачамі факультэта гісторыі мастацтваў Смаленскага аддзялення Маскоўскага археалагічнага інстытута. І Максім ад свайго імя і ад імя Купалы просіць даць ім дазвол карыстацца кнігамі і матэрыяламі Архіўнай Камісіі. І вось які подпіс зрабіў ён у прашэнні: «составитель русско-белорусского словарика М. Горецкий (с. 35). І на самай справе Максім з дапамогай брата напружана працаваў над стварэннем «Руска-беларускага слоўніка», які і пабачыў свет у канцы года. А Иван Дамінікавіч у тыя ж часы праяўляе жывую зацікаўленасць «Словам аб палку Ігаравым» і праз год (3.X.1919) робіць першы поўны праявічны пераклад «Сло-

ва...» на беларускую мову, а М. Гарэцкі свой пераклад ажыццявіў у 1920 годзе. У канцы 1918 г. Гаўрыла павёз згаданы слоўнік у Мінск, дзе здаў яго загадчыку Кнігарні Алесю Гаруну. Там жа ён пазнаёміўся з Я. Лёсікам, С. Ракам-Міхайлоўскім, З. Бядулем. Новыя імёны актыўных адраджэнцаў – гэта і значнае пашырэнне творчых кантактаў, пашырэнне сферы літаратурна-грамадскай дзейнасці.

З выкладзенага бачна, якое багацце матэрыялаў нясе ў сабе кожны раздзел манаграфіі. І колькі страчваюць даследчыкі жыцця і творчасці братоў Гарэцкіх, калі гэты матэрыял прыводзіцца ў скарачаным выглядзе, паасобнымі вытрымкамі. Сказанае ў аднолькавай ступені датычыць і ўсіх іншых раздзелаў кнігі, у тым ліку раздзелаў «Арышт Максіма» і «Арышт Гаўрылы. Смерць Ганулі». Яны багатыя на падрабязнасці, праніклівыя псіхалагічныя характарыстыкі.

Годным завяршэннем фундаментальнай манаграфіі стаў апошні раздзел – «Вяртанне на Бацькаўшчыну», у якім аддадзена належнае даследчыкам-гарэцказнаўцам: тут зроблены высокапрафесійны агляд навуковых даследаванняў Гаўрылы Іванавіча і гісторыка-літаратурных прац, прысвечаных Максіму Іванавічу. Згадваюцца многія і многія імёны вучоных, літаратурных крытыкаў, вядомых пісьменнікаў, якія актыўна дапамагалі вяртанню і выданню спадчыны братоў, з аб'ектыўных пазіцый ацэньвалі іх пераходзячае значэнне, іх месца ў гісторыі айчынай культуры і навукі.

Паколькі час, адведзены на выступленне, абмежаваны, я вымушаны спыніцца толькі на асобных момантах з жыцця Гаўрылы Іванавіча. Мне як аўтару кнігі «Падзвіжнік з Малой Багацькаўкі» (2008, 2013) не хацелася паўтарацца, таму і аддадзена перавага асобе Гаўрылы Іванавіча, выказванні, ацэнкі, погляды якога на айчынную культуру, сцэнічнае, тэатральнае мастацтва, літаратуру, а таксама на пытанні педагогікі, выхавання дзяцей уяўляюць выключна вялікую цікавасць.

Пачну размову з разгляду эпізода, які Гаўрыла Іванавіч згадвае ў лісце да Ларысы Восіпаўны Парфяновіч ад 2 ліпеня 1943 года, – гэта вечар, прысвечаны другой гадавіне з дня смерці Янкі Купалы. Тут высокая ацэньваюцца выступленні М. Танка, П. Глебкі, П. Броўкі, П. Пестрака, А. Астрэйкі, якія чыталі вершы пра вялікага песняра. Разам з тым агульная ацэнка праведзенага мерапрыемства аказалася, на здзіўленне, вельмі крытычнай. Вечар «быў арганізаваны зусім дрэнна, нядбайна». Ніякага параўнання з тым, як ушаноўвалі 100-годдзе Шаўчэнкі ў Уфе. Там была ўлічана «кожная драбніца. А тут – усё было ў бязладзьзі». Вялікая канцэртная зала «была пустая», бо запрашальныя карткі паліслі са спазненнем. Не было кветак ля партрэта. І партрэт кепскі. Ніхто з украінскіх і рускіх паэтаў не выступаў. Канцэртная частка «была зробле-

на няўдала». «Зусім кароценькі быў вечар» (с. 213). І толькі выступленні майстроў паэтычнага слова, зазначае Гаўрыла Іванавіч, крыху зменшылі пачуццё горычы: «жыве і век будзе жыць Янка Купала, беларускае слова і культура, жыць будзе вечно беларускі народ» (*тамсама*).

Прыведзеныя фрагменты заслугоўваюць выключнай увагі ў святле і да сённяшняга дня не вырашанага пытання – як і чаму загінуў Купала? Варта здзіўлення тое, што сведчанні акадэміка Г. Гарэцкага і да гэтага часу не ўведзены ў шырокі навуковы ўжытак і не выкарыстоўваюцца купалазнаўцамі. А між тым літаральна кожная дэталю з пералічаных мерапрыемстваў міжвольна сведчыць аб тым, што тут нельга гаварыць толькі пра няшчасны выпадак. Арганізатары вечара памяці паэта, не хаваючыся, адкрыта дэманстравалі нешматлікім прысутным, што яны свядома не збіраюцца, як і год таму, надаваць жалобнаму мерапрыемству шырокае грамадскае гучанне. Лагічна, што «зусім кароценькі быў вечар». А таму няхай і зала застаецца «пустой». Невялікая, маўляў, страта. І шукаць болей выразны, болей прадстаўнічы партрэт Купалы не станем. І кветкі, каб упрыгожыць партрэт, таксама не абавязкова набываць. Абыйдзецца і без кветак!

А цяпер пра паводзіны рускіх і ўкраінскіх пісьменнікаў. Пагадзіцеся, гэта ж неверагодная з’ява, каб ніхто з тых паэтаў, чые вершы пясняр на працягу многіх гадоў перакладаў на беларускую мову, дружна, нібыта па камандзе, ухіліліся ад публічнага выступлення ў гонар паэта, які заўчасна пайшоў з жыцця!

Што датычыць рэзка негатыўнай ацэнкі Ларысы Пампееўны Александроўскай, дык і тут ёсць адзін таксама не высветлены момант, звязаны з невядомай асобай, якую бачылі побач з Іванам Дамінікавічам у апошнія хвіліны яго зямнога жыцця. Даходзілі чуткі, што такой асобай была менавіта Александроўская ці жанчына, падобная на яе.

А цяпер адгорнем старонкі кнігі, дзе Гаўрыла Іванавіч падрабязна ўзнаўляе свае ўражанні ад Беларускай дэкады, якая адбылася ў лютым 1955 г. у Маскве. Вось, у прыватнасці, яго ацэнка спектакля «Несцерка». Гаўрыла Іванавіч быў у такой ступені ўсхваляваны ўбачаным, што «слёзы паліліся... ручаём, усё сэрца растапілася, расчулілася, як ніколі». «Я плакаў, – прызнаецца ён, – і ад горкага суму, і ад вялікай радасці, і ад няздзейсненых мараў» (с. 283). Вучоному – і гэта вельмі натуральна – у такія хвіліны ўзрушанасці з асаблівай сілай захацелася як мага хутчэй вярнуцца на Радзіму, «да родных гоняў, да родных краявідаў, Зямлі, людзей, хоць на схіле дзён» (*тамсама*).

З такім жа шчырым пачуццём замілаванасці піша і пра ўдзельнікаў спектакля – пра А. Ільінскага, Ц. Сяргейчыка. І пра тых, хто браў удзел у выставе беларускай кнігі, дзе прысутнічалі: Уладзіслава Францаўна,

П. Глебка, А. Куляшоў, К. Крапіва, І. Гурскі, Я. Мазалькоў. Гаўрыла Іванавіч аддаў перавагу ўрачыстаму адчынненню літаратурнай часткі дэкады, пасля якога паэты будуць чытаць вершы. «Такім чынам, – з радасцю кажа Гаўрыла Іванавіч, – я пачую сёння роднае, чыстае, крышталёвае слова ад найлепшых носьбітаў беларускай культуры» (с. 284).

І што ж аказалася ў рэальнасці? Калі «Страшны двор» з галоўным выканаўцам Л.Бражнікам («такі ж выдатны ён, як і М. Ворвулеў») спадабаўся і Радзіму, і Славіку, дык Гаўрыла Іванавіч быў моцна расчараваны. Так, даклад П. Брўкі зацягнуўся на 35–40 хвілінаў. Іншыя паэты таксама не спраўдзілі надзеі. Куляшоў, у прыватнасці, мог выбраць і «нешта больш мастацкае», чым «Да аб'яднаных нацый». П. Панчанка, П. Глебка, К. Крапіва, К. Кірэенка, А. Зарыцкі, М. Калачынскі, М. Танк – усе чыталі добра вядомыя вершы. Такім жа шляхам пайшлі і спевакі. Палова – не арыгінальнае, не беларускае. І выкананне – сярэдняе і ніжэй сярэдняга. І хор Шырмы не спадабаўся – «усё нейкае стагтычнае, пазбаўленае жыцця». З «Варагам», які нязменна выконвае хор, затопіцца сам Шырма, і яго хор» (с. 285). Не пашкадаваў Гарэцкі-крытык і славытых беларускіх салістаў. «Млодэк пяяла старое-перастарэлае, як і яна сама, проста брыдка». Ворвулеў добра выканаў дзве рускія песні і адну старую, што пяяў дзесяць год назад – «Не буду жаніцца» (*тамсама*). Адно сучешыла – аркестр народных інструментаў. Але гэтага аказалася мала, каб хоць крыху палепшыць прыкрае ўражанне ад усеаюзнага агляду дасягненняў беларускага нацыянальнага мастацтва.

Як бачым, Гаўрыла Іванавіч прадэманстраваў высокі прафесіяналізм, сталасць крытэрыяў ацэнкі. Ён – супраць правінцыялізму, супраць зацыклівання на звыклым, даўно вядомым. Гарэцкі хоча, каб беларускае слоўнае, сцэнічнае, музычнае мастацтва, якое захоўвае нацыянальную аснову, выяўляла ментальнасць беларускага народа. Каб яго стваральнікі ўвесь час шукалі новае, тое, што з найбольшай паўнатай і глыбінёй раскрывае непайторнасць, адметнасць душы народа.

А тое, што падыход да ацэнкі прафесійнага ўзроўню выканаўчых калектываў быў аб'ектыўны, непрадузяты, пацвярджаецца літаральна на кожным кроку. Так, Гаўрыла Іванавіч ахарактарызаваў оперу Я. Цікоцкага «Дзяўчына з Палесся» як твор, у якім няма герояў, няма ўяўлення пра іх характары, іхнюю душу і пачуцці. Тут – «усё штампаванае, прымітыўнае, шаблоннае, не вартае оперы». Музыка Цікоцкага «зусім шэрая, абьякавая, без мелодый, без арыі...» Адзінае, што можа выклікаць пазітыўныя эмоцыі, дык гэта багатыя дэкарацыі. Але, гаворыць у заключэнне Гаўрыла Іванавіч, «як няма оперы без герояў, так няма оперы і без музыкі» (с. 286). «Беларускай оперы, на вялікі жаль, усё яшчэ няма» (*тамсама*).

У цэлым жа, «нягледзячы на вялікія хібы і незадачы», дэкада ў агульнай ацэнцы някепская. Пэўныя поспехі ёсць у паэзіі, прозе, драматычным тэатры, троху ў народных спевах (Цытовіч) музыцы (Жыновіч). «А наогул – поспехі ўмеркаваныя». Тлумачыцца такое становішча слабым прытокам моладзі, адсутнасцю «таленавітых драматургаў» (с. 287).

Прыведзеныя тут лаканічныя вытрымкі з лістоў Гаўрылы Іванавіча ўяўляюць бяспрэчную каштоўнасць. Бачна, з якімі высокімі патрабаваннямі падыходзіць вучоны да беларускай культуры, да грамадзянскай пазіцыі кожнага творцы як высокага прафесіянала, які нясе персанальную маральную адказнасць за будучыню таго ці іншага віду мастацкай дзейнасці.

Гэтакую ж цікавасць выклікаюць і педагогічныя погляды Гаўрылы Іванавіча. Калі чытаеш старонкі, на якіх выкладаюцца яго рэкамендацыі сынам адносна выбару імя далейшай прафесійнай дзейнасці, нават месца пажаданага адпачынку, міжвольна ўзнікаюць думкі: адкуль такая глыбіня ведаў бацькі ў галіне педагогікі, псіхалогіі, медыцыны? Выбар прафесіі ён звязвае з адпрыроднымі схільнасцямі сыноў, іх патэнцыйнымі магчымасцямі. Так, у лісце ад 26 лістапада 1950 г. Гаўрыла Іванавіч піша аб тым, што Славучку не трэба ехаць настаўнікам ні ў Малдавію, ні на Украіну. Па-першае, «рускую мову і літаратуру лепш выкладаць рускім». Па-другое, паколькі Славунька больш захапляецца творчасцю Лермантава, а не Пушкіна, дык яму лепей пачынаць не з пушкінскай Малдавіі, не з Украіны, а з лермантаўскага паўночнага Каўказа. «Тут і асабістае Тваё жыццё расквітнее». Стэпы і блізкасць гор і мора ўмацоўць «твае фізічныя і духоўныя здольнасці» (с. 254).

Такімі ж прадуманымі і ўзважанымі былі рэкамендацыі Гаўрылы Іванавіча і студэнту-дыпломніку Радзіму, які часта хварэў на ангіну, а гэта дала ўскладненне на сэрца. Вось чаму бацька раіў яму абраць месцам працы больш цёплы клімат Прычарнамор'я ці Перадкаўказзя. Вельмі непажаданай была практыка Радзіма на Абі, бо яму ў першую чаргу патрэбны сонца, мора, рэгулярны адпачынак. Вядома, найлепшым варыянтам была б праца на Беларусі. Там ён напоўніцу выявіць свае здольнасці, там – сапраўдная крыніца натхнення. Бацька верыць у гаючую сілу роднай зямлі, беларускай прыроды. Калі Гаўрыла Іванавіч пазбаўлены магчымасці паехаць на Беларусь, дык няхай, кажа ён, хоць сын зробіць такую спробу. Бацька, аднак, хутка пераканаўся ў тым, што Радзім не пагаджаецца з ягонымі довадамі. І ён «вырашыў не прырэчыць». І ўсё ж канчаткова не здаўся. Гэта бачна з яго ліста да Мікалая Сямёнавіча Патолічава. У лісце выкладзена поўная трагізму біяграфія выдатнага вучонага, якую нельга ўспрымаць спакойна.

Сапраўды! Арышт у 1930 годзе.

Замест расстрэлу – 10 гадоў адбыцця кары ў канцлагеры.

У 1934 г. за работу на Беламорбудзе і Тулумбудзе вызвалены і пакінуты працаваць геалагам па вольным найме ў сістэме МВД (МУС).

1937 г. – паўторны арышт па старой справе. Але праз 40 дзён вызвалены.

1938 г. – арыштаваны ў трэці раз. 14,5 месяцаў сядзеў, але зноў вызвалены (с. 257–258).

Калі чытаеш вось такія жahlівыя звесткі, непазбежна паўстае пытанне: адкуль Гаўрыла Іванавіч чэрпаў унутраныя сілы, дзе шукаў і знаходзіў маральнае апірышча, прагу жыць і працаваць? З гісторыі вядома, што многія людзі – і маладога веку і старэйшыя – і не пры такіх жорсткіх, не пры такіх бесчалавечных умовах часта ўнутрана ламаліся. У іх не хапала мужнасці, сілы волі, сілы духу змагацца, цярэць здзек, пакуты. Чаму ж у багацкаўскага інтэлігента гэтых сіл хапіла, і ён выйшаў сапраўдным пераможцам у няроўным змаганні з антыгуманнай сістэмай?

У пошуках адказу на пастаўленыя пытанні, а яны датычылі таксама і асобы Максіма Іванавіча, якраз і трэба пазнаёміцца са зместам кнігі Радзіма Гарэцкага, якая не пакіне чытача абьякавым, раўнадушным, бо гаворка тут ідзе пра сапраўдных волагаў духу, якія ўвайшлі навечна ў гісторыю айчыннай і сусветнай літаратуры і навукі, гісторыю нацыянальнай культуры як яскравае ўвасабленне велічы і несмяротнасці беларускага народа.

*Радзім Гарэцкі
(Мінск)*

ГАЎРЫЛА ГАРЭЦКІ – ЭКАНАМІСТ І ГЕОЛАГ

У ліпені 1924 года Г. Гарэцкі скончыў эканамічны факультэт Ціміразеўскай (Пятроўскай) акадэміі і быў прыняты ў аспірантуру Навукова-даследчага інстытута сельскагаспадарчай эканомікі, дзе пачаў пісаць манаграфію «Народны прыбытак Беларусі (Национальный доход Белоруссии)». Адначасова ён выкладаў эканамічную геаграфію ў Камуністычным універсітэце нацыянальных меншасцяў Захаду на беларускім аддзяленні. На наступны год Гарэцкі пераехаў у Горкі, дзе працаваў дацэнтам, загадчыкам кафедры эканамічнай геаграфіі Беларускай дзяржаўнай сельскагаспадарчай акадэміі. У 1926 г. выйшла з друку яго вялікая манаграфія пра народны прыбытак Беларусі і артыкулы «Сельская гаспадарка Гомельскай губерні» і «Население Гомельской губернии». У апошніх ён пераканаўча даказаў, што Гомельшчына